

Európai szerkezetátalakítási monitorjelentés (ERM) 2012 – Munkaerőpiacok, munkakörülmények és elégedettség a szerkezetátalakítás után

Összefoglaló

Bevezetés

A 2012. évi európai szerkezetátalakítási monitorjelentés (ERM) azt elemzi, milyen következményekkel járt a szerkezetátalakítás az egyes munkavállalók számára. Közelebbről azt vizsgálja, mely munkavállalók veszítették el állásukat a közelmúltbeli gazdasági válság kezdetén, közülük kik találtak új munkahelyet, valamint ezek az események – a munkahely elvesztése és az újbóli elhelyezkedés – hogyan befolyásolták általános személyes helyzetüket és az étellel való elégedettségüket. Az elemzés azt is vizsgálja, a szerkezetátalakítás milyen hatással volt az átalakított vállalatoknál dolgozók munkakörülményeire. E két munkavállalói csoport – vagyis a munkahelyüket elvesztők, illetve az átalakított munkahelyen tovább dolgozók – helyzetét még egyetlen közös, uniós körben végzett, reprezentatív adatokon alapuló felmérés sem vizsgálta.

Szakpolitikai háttér

Az uniós szakpolitika átfogó problémája, hogy 2012-ben 5 millió álláshellyel van kevesebb Európában, mint 2008-ban volt. E munkahelyek közül sok úgy szűnt meg, hogy szerkezetátalakítás következtében bocsátottak el munkavállalókat. Az Európai Unió főként az Európai Szociális Alap, újabban pedig az Európai Globalizációs Alap révén évtizedek óta nyújt támogatást a szerkezetátalakítás munkavállalókra gyakorolt negatív hatásainak csökkentéséhez. Ezenkívül az Európai Bizottság a szerkezetátalakításról szóló, közelmúltban megjelent zöld könyve azokat a szakpolitikai aggodalmakat is tükrözi, amelyek a szerkezetátalakítás után a vállalatoknál tovább dolgozó munkavállalókat érintik, nem utolsósorban abból a szempontból, hogy „a nem megfelelően irányított szerkezetátalakítás emberi és pszichológiai következményei hosszú távra súlyosan károsíthatják a vállalatok versenyképességének egyik kulcsfontosságú tényezőjét, az emberi erőforrásokat”.

Fő megállapítások

- Több foglalkoztatási mutató szerint a munkaerőpiaci helyzet általában továbbra is romlik, az egyes tagállamok között jelentős különbség figyelhető meg. Például Ausztriában, Németországban és Lengyelországban továbbra is vannak egészen kedvező munkaerőpiaci fejlemények.
- Bár a szerkezetátalakítás miatt kevesebb munkahely szűnik meg, mint a gazdasági válság elején, az ERM-jelentés szerint még mindig több munkahely szűnik meg, mint ahány létrejön.
- Azok a munkavállalók, akik a legnagyobb valószínűséggel veszítik el munkahelyüket, általában kisebb valószínűséggel tudnak ismét elhelyezkedni. Ezekre az emberekre jellemző, hogy alacsony képzettségűek, valamely kisebbséghez tartoznak, külföldi háttérrel rendelkeznek, jelentős egészségügyi problémákkal küzdenek és alacsony a szakmai státuszuk.
- A hosszú ideje tartó alkalmazás véd a munkahely elvesztése ellen, de ha hosszú ideje alkalmazásban lévő munkavállaló veszíti el az állását, nehezebben talál újat.
- Az állásukat elvesztők kevésbé elégedettek az életükkel, és az élethelyzetük jelentősebb értékcsökkenéséről számolnak be, mint a továbbra is alkalmazott munkavállalók.

- Azok a munkavállalók, akik elbocsátásuk után újból el tudnak helyezkedni, jelentősen nagyobb mértékben elégedettek az életükkel, mint azok, akik nem.
- Az EU27 munkavállalóinak valamivel több mint harmada (37%) számolt be arról, hogy az elmúlt években szerkezetátalakítás zajlott a munkahelyén. Ezek az „ott maradtak” a legtöbb esetben magasabb képzettségű munkavállalói csoportokba tartoznak, és nagyobb vállalatoknál vagy hagyományosan állami fenntartású ágazatokban dolgoznak.
- A bejelentett szerkezetátalakítások mértéke nemzetenként jelentősen eltér; a munkavállalók a Dánia, Finnország és Svédország által alkotott északi klaszterben számolnak be a munkahelyek legnagyobb mértékű (55–62%-os) szerkezetátalakításáról. A legalacsonyabb mértékű szerkezetátalakításra egyes keleti tagállamokban (Lengyelországban és Bulgáriában), illetve a déli tagállamokban (Olaszországban, Spanyolországban és Görögországban) került sor.
- Kedvező jelenség, hogy a magas teljesítményű munkahelyi rendszerekkel társított munkaszervezés elemei nagyobb arányban voltak jelen a szerkezetátalakításon átesett munkahelyeken. Ezek az elemek a következők: nagyobb fokú munkavállalói önállóság, jobb hozzáférés a képzésekhez, gyakoribb csapatmunka, nagyobb munkavállalói befolyás és részvétel a munkaszervezés terén.
- Kedvezőtlen viszont, hogy az elemzés megerősíti a szerkezetátalakítás és a nagyobb munkaintenzitás, illetve az alacsonyabb biztonságot nyújtó foglalkoztatás közötti kapcsolatot. A szerkezetátalakítás után továbbfoglalkoztatott – és különösen a fizikai munkát végző – munkavállalók nagyobb valószínűséggel tapasztaltak feszült munkatempót. Ezek a munkavállalók nagyobb mértékben voltak kitéve a munkahelyi pszichoszociális kockázatoknak, pszichoszomatikus betegségeknek és gyakrabban maradtak távol.

- Általában véve az elemzés azt jelzi, hogy a szerkezetátalakítás és a munkavállalók – saját maguk által jelentett – egészsége között kedvezőtlen kapcsolat állhat fenn. Az a tény, hogy ez a hatás következetesen, számos mutatót elemezve kimutatható azt jelzi, hogy ezek a feltételezett kapcsolatok valóságok, még ha az okozati összefüggések szükségszerűen összetettek és nehezen bemutathatók is.

Szakpolitikai iránymutatások

Az a tény, hogy az állásukat a legnagyobb valószínűséggel elvesztő munkavállalók a legkisebb valószínűséggel találnak újat, erőteljesen jelzi, hogy az intézmények és szakpolitikák nem eléggé fejlettek annak biztosításához, hogy a rugalmas biztonság külső modellje ne vezessen negatív elosztási hatásokhoz. Arra is rámutat, hogy a szerkezetátalakítást célzó aktív munkaerő-piaci politikáknak a hátrányos helyzetű és sérülékeny csoportok szükségleteire kell összpontosítaniuk.

Az, hogy az elbocsátásuk után újra elhelyezkedő munkavállalók elégedettebbek az életükkel hangsúlyozza a munkavállalók aktivizálására irányuló intézkedések jelentőségét.

A továbbfoglalkoztatottakat érő kedvezőtlen hatások némelyike szinte bizonyosan magával a szerkezetátalakítással áll kapcsolatban, mivel az említett szerkezetátalakítás a felmérést megelőző három évben történt. Ez kiemeli a változtatási folyamat gondos kivitelezésének jelentőségét, nem utolsósorban a munkavállalók egészségi állapota és jó közérzete szempontjából.

Az eredmények továbbá azt sugallják, hogy az Európai Bizottság szerkezetátalakításról szóló zöld könyvében említett és néhány, jelentős változásokon átesett ágazat egyes vállalatai és szociális partnerei által már alkalmazott, a munkahelyi mentális egészséget érintő közelmúltbeli kezdeményezéseket minden ágazatra ki kell terjeszteni.

További információ

Az *ERM report 2012 – After restructuring: labour markets, working conditions and life satisfaction*, [Európai szerkezetátalakítási monitorjelentés (ERM), 2012 – Munkaerőpiacok, munkakörülmények és elégedettség a szerkezetátalakítás után] a következő weboldalon érhető el: <http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef1261.htm>.

További információ: John Hurley kutatási menedzser, joh@eurofound.europa.eu.